

معرفی الگوی پیش سازمان دهنده

این نظریه اولین بار توسط دیوید آزویل مطرح شد از نظر وی این روش، یادگیری مطالب درسی را به طور مستقیم هدف خود قرار می دهد و این الگو را یادگیری معنی دار نامیده اند هدف اساسی استفاده از الگوی پیش سازمان دهنده دستیابی به یادگیری معنادار است.

یادگیری چه وقت معنی دار است؟

به اعتقاد آزویل اگر یادگیرنده بتواند مطالب جدید را به مطالبی که قبلاً آموخته مرتبط سازد و یا فراگیر آموزش را با زمینه ای صحیح آغاز کند و مطالب سازمان یافته باشد، یادگیری معنادار خواهد بود اما اگر اطلاعات جدید را بر اثر تکرار و تمرین حفظ کند بدون این که ارتباط آن را با مطالبی که قبلاً آموخته است بیابد یادگیری او جنبه ی طوطی وار خواهد داشت اگر چنین تدریسی خوب انجام گیرد پردازش فعال اطلاعات را بهتر می سازد.

در الگوی یادگیری معنادار، یادگیری عبارت است از: «ایجاد ارتباط بین مطالب جدید و ساخت شناختی یاد گیرنده»

منظور از ساخت شناختی، مجموعه ای از اطلاعات، مفاهیم اصول و تعمیم های سازمان یافته است که فرد قبلاً در یکی از رشته های دانش آموخته است. ساخت شناختی مجموعه ای از دانش در یک رشته است. آزویل معتقد است برای پایداری مفاهیم در ساخت شناختی شاگرد و توصیف نقش ذهنی او باید در ابتدا مطالب کلی تر و انتزاعی تر درس بیان شود، سپس به تدریج مطالب جزئی تر و اختصاصی تر درس ارائه گردد. بدیهی است قبل از آن که بتوان از طریق مفاهیم سازمان دهنده باید چارچوب یا داربستی ذهنی برای یاد گیرنده فراهم آورد تا اطلاعات جدید در آن استقرار یابد. سازمان دهنده ی واقعی حول مفاهیم اصلی و یا فرض های یک درس ساخته می شود.

پیش سازمان دهنده ها برای استحکام ساخت شناختی و تقویت و حفظ اطلاعات جدید ابزار اصلی هستند. پیش سازمان دهنده مجموعه ای از مفاهیم مربوط به مطلب یادگیری است که پیش از آموزش جزئیات تفصیلی مطلب در اختیار یادگیرنده قرار می گیرد. مؤثرترین سازمان دهنده ها آن هایی هستند که از اصطلاحات آشنا برای فراگیر استفاده میکنند و با قیاس ها و شکل های مناسب همراه هستند.

در این روش دانش آموزان منفعل نیستند چون پیش سازمان دهنده ی ارائه شده از سوی معلم سبب می شود ذهن یادگیرندگان به تکاپو در آید. در واقع یادگیری غیر فعال یا انفعالی به روش فعال بدل می گردد.

پیش سازمان دهنده یک مفهوم کلیدی است که پایه ی یادگیری مطالب بعدی را تشکیل می دهد.

مراحل تدریس از طریق الگوی پیش سازمان دهنده

* مرحله ی اول – ارائه ی پیش سازمان دهنده

فعالیت معلم

- هدف یا اهداف درس را مشخص میکند.
- پیش سازمان دهنده را عرضه می نماید.
- آموخته های قبلی دانش آموزان را در رابطه با اهداف درس جدید بر می انگیزد.
- در صورت لزوم اقداماتی نظیر سؤال کردن، مثال آوردن و تکرار کردن را انجام میدهد.

فعالیت دانش آموزان

- اطلاعات را درون سازی می نماید.
- بین دانش موجود (پیشین) و دانش جدید ارتباط برقرار می کنند.
- مطالب را به خاطر می سپارند.

* مرحله ی دوم – ارائه مطالب

- سخنرانی، بحث، فیلم، آزمایش و... مطالب یادگرفتنی را به روش های مختلف؛ نظیر: ارائه می نماید.
- سازمان مطالب یادگرفتنی را آشکار می سازد.
- انگیزه ای را که در مرحله ی اول ایجاد کرده است، حفظ میکند.

فعالیت دانش آموزان

- به مطالب ارائه شده توجه می کنند.
- بین مطالب ارائه شده و پیش سازمان دهنده در ذهن خود، ارتباط برقرار می نمایند.

* مرحله ی سوم – استحکام بخشیدن به ساخت شناختی

فعالیت معلم:

- به تحکیم مطالب یادگرفتنی در بستر ذهن دانش آموزان می پردازد.
- تعاریف دقیق را بیان می کند.

فعالیت دانش آموزان:

- مثال های دیگری در رابطه با مطالب یادگرفتنی بیان می کنند.
- سؤالات انتقادی خود را مطرح می نمایند.

نمونه تدریس

در درس علوم تجربی و در بحث (نقش دستگاه عصبی در بدن) پیش سازمان دهنده ی زیر میتواند مورد استفاده ی معلمان قرار گیرند:

معلم: «در یک جامعه، هر گروه از افراد وظیفه و یا وظایف خاصی بر عهده دارند. یک جامعه زمانی میتواند به راحتی به مسیر خود ادامه دهد و به هدف های خویش دست یابد که همه ی گروه ها، به طور هماهنگ و یکپارچه عمل کنند. برای برقراری هماهنگی و نظم در جامعه باید سازمانی باشد که بر کار همه ی گروه ها نظارت داشته باشد و به آن ها فرمان دهد تا کارهای خود را به موقع انجام دهند و نیازهای مردم را برطرف نمایند. این وظیفه بر عهده حکومت هاست.»

سپس معلم با بهره گیری از پیش سازمان دهنده ی فوق می تواند به ارائه ی مطالب یادگرفتنی درس جدید بپردازد و مراحل بعدی تدریس را ادامه دهد.

راهنمها و توصیه ها

- ❖ توجه داشته باشید (پیش سازمان دهنده) تنها عبارتی خلاصه و ساده نیست، بلکه پیش سازمان دهنده خود، مطلبی است ه دانش آموزان باید آن را همچون دیگر مطالب یادگرفتنی درس، کشف کنند.
- ❖ فراموش نکنید پیش سازمان دهنده مطلبی متمایز و کلی تر از مطالب یادگرفتنی خود درس است و مشخصه ی بارز یک سازمان دهنده، بالاتر بودن سطح انتزاع و کلی بودن آن نسبت به مطالب درس است.
- ❖ از میزان آگاهی دانش آموزان نسبت به مفاهیمی که به عنوان پیش سازمان دهنده استفاده می کنید اطمینان حاصل نمایید زیرا مطالب و مفاهیم پیشین به منزله ی پایگاهی هستند که مطالب جدید با آنها پیوندی استوار دارند. مطالب سازمان یافته زودتر و آسان تر آموخته می شوند و می دانیم که موفقیت سبب علاقه مندی و تلاش بیشتر خواهد شد.
- ❖ در پایان جلسه اگر یادگیرنده به هدف رسیده باشد احساس سرور و رضایت به او دست می دهد (تقویت) ولی اگر مطلب مورد نظر را نیاموخته باشد نگران و برانگیخته می شود.

پیش سازمان دهنده باید یک چارچوب ذهنی برای یادگیرنده فراهم آورد تا اطلاعات بعدی در آن استقرار یابد.